

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BACH301-OBE-2024-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	09-05-2024 09:00 CEST
Sluttdato:	23-05-2024 14:00 CEST
Eksamensform:	Bacheloroppgave - Bergen
Termin:	2024 VÅR
Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Flowkode:	203 BACH301 1 OBE 2024 VÅR
Intern sensor:	(Anonymisert)

Deltaker

Kandidatnr.:	202
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	10217
----------------------	-------

Egenerklæring *:

Ja

Jeg bekrefter at jeg har registrert

oppgavetittelen på

norsk og engelsk i

StudentWeb og vet at

denne vil stå på

vitnemålet mitt *:

Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	65
Andre medlemmer i gruppen:	249, 318

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

«En god start for barn med særskilt behov»

“A good start for children with special needs”

Kandidatnummer: 249, 202, 318

BLUBACH 2023/2024

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunn

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Aihua Hu

Innleveringsdato: 23.05.2024

Antall ord: 10 217

Vi bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Denne bacheloroppgaven er vårt siste kapittel i barnehagelærerutdanningen. Det har vært en lærerik, men også en slitsom prosess. Vi sitter igjen med mye kunnskap og føler oss som gode kandidater for å kunne utøve barnehagelæreryrket på en god måte.

Vi startet denne utdanningen på bakgrunn av forskjellige type erfaringer og kjennskap til yrket, men samtidig har vi utnyttet dette til vår fordel, ved å lære av hverandre.

Vi har alle tre våre egne erfaringer og opplevelser av overganger i barnehagen og til skolen. På bakgrunn av dette så har vi en felles forståelse av betydningen slike overganger kan ha i barnas liv. Etter tre år med praksis på barnehagelærerstudiet, har vi observert hvor stor påkjenning dette kan være for barn med særskilt behov. Det krever gode prioriteringer av pedagogisk leder, førsteklasselærer og SFO- leder til å sette i gang riktige tiltak. Dermed syntes vi at dette er et interessant og spennende tema, fordi dette er noe vi skal kunne se og ha kunnskap om som fremtidig profesjonsutøvere i barnehagen.

Vi vil først takke vår veileder Aihua som har hjulpet og støttet oss på veien. Takk for gode tilbakemeldinger i form av skryt og konstruktiv kritikk. Dette har gjort at vi har kunnet reflektert over arbeidet vårt for å levere best mulig resultat.

Takk til informantene våre som stilte opp til intervju med stort engasjement. Uten dere hadde vi ikke kunne fått et godt resultat av forskningen vi har gjennomført.

Til slutt vil vi gjerne takke hverandre for et godt samarbeid og samhold gjennom flere måneder med hardt arbeid. Det har vært gode og dårlige dager, men vi har alle stilt opp med godt humør og alltid støttet hverandre.

Sammendrag

Viktigheten av overgangen til skolen for barn med særskilt behov er et samfunnsaktuelt tema siden det er lovfestet at barnehagen og skolen skal samarbeide og iverksette tiltak for disse barna. Vi har valgt denne bacheloroppgaven for å studere hvordan barnehagen og skolen samarbeider for å tilrettelegge en god overgang for barn med særskilt behov. Tilnærmingen til problemstillingen vår er at vi har valgt kvalitativ metode og intervjuet informanter innenfor både barnehage, skole og spesialpedagogikk. Vi har analysert og drøftet funnene vi har gjort og det basert på svarene til informantene samt relevant teori og forskning. Sammenhengen og samarbeidet mellom barnehage og skole er basert på de fire ulike formene for kontinuitet. Det krever god kommunikasjon og god informasjonsflyt mellom partene som er involvert. Foreldre er den mest uunnværlige samarbeidspartneren i overgangsprosessen, for tilrettelegging og søknader til instanser som PPT, må skje gjennom samtykke fra foreldre. Alt nevnt ovenfor kommer frem i diverse styringsdokumenter som Rammeplan for barnehagen, Barnehageloven, forskrift om barnehagelærerutdanning og i veilederen «Fra eldst til yngst».

Abstract

The importance of the transition to school for children with special needs is a socially relevant topic since it is legally mandated that kindergartens and school must collaborate and implement measures for these children. We have chosen this bachelor's thesis to study how kindergartens and schools cooperate to facilitate a smooth transition for children with special needs. Our approach to the issue involves using qualitative methods, conducting interviews with informants from kindergartens, schools, and special education. We have analyzed and discussed our findings based on the response from the informant as well as relevant theory and research. The connection and collaboration between kindergarten and school are based on four different forms of continuity. It requires good communication and the smooth flow of information between the involved parties. Parents are the most important partners in the transition process, as arrangements and applications to agencies such as PPT must be made with parental consent. Everything mentioned above is reflected in various governing documents such as the Framework Plan for Kindergartens, the Kindergarten Act, the regulations for kindergarten teacher education, and the guide «From Oldest to Youngest».

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	6
1.1 Oppgavens struktur.....	6
1.2 Bakgrunn for valg av oppgave	6
1.3 Oppgavens formål og problemstilling	7
1.4 Begrepsavklaring.....	7
1.4.1 Særskilt behov	7
1.4.2 Overgang	8
1.4.3 Samarbeid.....	8
2.0 Teoretisk perspektiv	9
2.1 Overgang fra barnehagen til skolen.....	9
2.2 Kontinuitet.....	10
2.3. Barnehagen som en lærende organisasjon	11
2.4 Barn med særskilt behov	12
2.4.1 Barn med særskilt behov i en overgang fra barnehage til skole.....	14
2.5 Foreldresamarbeid i overgangen barnehage til skole.....	15
3.0 Hva er en metode?	16
3.1 Begrunnelse for valg av metode.....	16
3.1.1 Fordeler og ulemper ved intervju.....	17
3.2 Validitet og reliabilitet.....	17
3.3 Valg av informanter	18
3.4 Etske overveielser	18
4.0 Presentasjon av funn fra dataanalyse	19
4.1 Hva er særskilt behov?	20
4.2 Hvordan tilrettelegger ansatte i barnehagen en god overgang?.....	21
4.3 Skolens tiltak og tilrettelegging.....	22
4.4 Foreldresamarbeid	23

4.5 Samarbeidet med instanser.....	24
5.0 Drøfting.....	25
5.1 Hvordan skal overgangen fra barnehage til skole bli tilrettelagt for barn med særskilt behov?	25
5.2 Samarbeid i overgangen fra barnehage til skole.....	26
5.3 Trengs det mer kunnskap og veiledning om barn med særskilt behov?.....	27
6.0 Avslutning	29
7.0 Litteraturliste.....	31
8.0 Vedlegg	34
8.1 Intervjuguide	34
8.2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	35

1.0 Innledning

Her presenterer vi vår bakgrunn for valg av tema og oppgavens formål. Videre beskriver vi problemstillingen og presenterer den. Til slutt avklarer vi nøkkelbegreper for belysningen av problemstillingen vår og oppgavens struktur.

1.1 Oppgavens struktur

I innledningen presenterer vi bakgrunnen for valg av tema og oppgavens formål som er grunnsteinen for vår problemstilling. Videre redegjør vi for nøkkelbegreper som er avgjørende for vår belysning av problemstillingen. Teorikapittelet handler om relevant teori og forskning som omhandler hvordan barnehagen og skolen tilrettelegger en god overgang for barn med særskilt behov. Her kommer det frem former for kontinuitet mellom institusjonene og viktigheten av foreldresamarbeid i en overgang fra barnehage til skole for barn med særskilte behov. I metodekapittelet beskriver vi hva en forskningsmetode er og hvorfor vi valgte strukturert intervju som vår kvalitative forskningsmetode. Det blir også påpekt både fordeler og ulemper med strukturert intervju. Vi tar for oss validitet og reliabilitet, valg av informanter og etiske overveielser i forbindelse med datainnsamling og metoden vår. I dataanalysen presenterer vi hovedfunnene våre basert på intervjuene av informantene og videre kommer en drøftingsdel hvor vi setter ulike perspektiver og argumenter opp mot hverandre, i tillegg til våre egne meninger om ulike deler av temaet vårt. Vi valgte å skille funn og drøfting for å få en bedre struktur i oppgaven vår. Til slutt kommer en avslutningsdel.

1.2 Bakgrunn for valg av oppgave

Det kan være et økende behov for å forstå og forbedre overgangen for barn med særskilt behov, gitt økt oppmerksomhet rundt det med å inkludere og støtte de med særskilt behov. Vi valgte også dette temaet for å sette et søkelys på det, og på hvor viktig det er for de som tar imot barn med særskilt behov har kunnskap til det. Vi vil også se på hvordan det er å samarbeide med ulike instanser og hvordan foreldresamarbeidet fungerer mellom barnehagen, skolen og som nevnt de ulike instansene. Overgangen fra barnehage til skole er en stor milepæl i ethvert barns liv, og den har betydelige konsekvenser for deres videre utvikling og læring. Å undersøke denne overgangen kan bidra til å forstå hvordan barn og de ansatte tilpasser seg til skolemiljøet og hvordan denne overgangen kan gjøres tryggere for barn med særskilt behov.

1.3 Oppgavens formål og problemstilling

Oppgavens formål er å få en bedre forståelse av hvordan barnehagen og skolen tilrettelegger en god overgang for barn med særskilt behov. Betydningen av ulike faktorer som foreldresamarbeid, tiltak fra barnehagen og skole, sammenhengen og samarbeidet mellom institusjonene. De aktuelle lovverkene og styringsdokumentene som Rammeplanen for barnehage, læreplanverket og veilederen “Fra eldst til yngst” påpeker hvor viktig samarbeidet mellom barnehage og skolen er for overgangen fra barnehage til skole. Ansvar for å iverksette tiltak og strategier knyttet til samarbeidet mellom barnehage og skole, er overlatt til den enkelte kommune. For å ivareta det gode samarbeidet er det lurt å prioritere tiltak basert på ulike former for kontinuitet mellom institusjonene (Hogsnes & Moser, 2014, s. 1).

Overgang fra barnehage til skole representerer gjennomgripende endringer i barns liv. På skolen møter barna et nytt fysisk miljø, ofte ukjente voksne og andre barn de ikke kjenner fra før. De fleste barn opplever sannsynligvis overgangen til barnehage-skole som spennende og er fullt av forventninger. For andre kan den også føre med seg et kritisk punkt i deres liv. Ikke minst kan dette gjelde for barn med særskilte behov. Det kan dreie seg om språkrelaterte vansker, bekymringsfulle atferds uttrykk, eller også kognitive ferdigheter, syns og/eller hørselshemninger (Sjøvik, 2020, s. 145). Dette danner utgangspunktet for vår bacheloroppgave med følgende problemstilling:

Hvordan tilrettelegger barnehagen og skolen en god overgang for barn med særskilt behov?

1.4 Begrepsavklaring

Vi skal nå gjøre rede for begrepene: særskilt behov, overgang og samarbeid, da dette er nøkkelbegreper i vår oppgave.

1.4.1 Særskilt behov

I forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning (Kunnskapsdepartementet, 2012, § 1) står det at kandidaten, som skal utøve barnehagelæreryrket, skal kunne “identifisere særskilte behov hos enkeltbarn, og på bakgrunn av faglige vurderinger raskt iverksette tiltak”.

Det er ingen konkret definisjon på hva særskilt behov er. Det er flere fagpersoner og forskere som har sin egen versjon av hva barn med særskilt behov er. Palma Sjøvik (2020, s. 145) definerer særskilt behov som “noe som kommer i tillegg til de generelle og allmenne

behovene”. Det blir påpekt videre at tiltak som skal fremme trivsel og barns personlighetsutvikling, er viktig uansett alder og individuelle forutsetninger.

Barn med særskilt behov trenger som sagt ikke å være noe som er påvist eller en diagnose. May Britt Drugli (2017, s. 20) viser til at enkelte barn har medfødt sårbarhet eller andre barn blir påført en sårbarhet på et senere tidspunkt. En medfødt sårbarhet kan være som følge av en hjerneskade, ruspåvirkning i svangerskapet, for tidlig fødsel og så videre. At enkelte barn blir påført sårbarhet kan være at de utsettes for omsorgssvikt eller krenkelser. Slike sårbarheter kan være med på at det vil gi konsekvenser for utviklingen deres. Dermed trenger slike barn med sårbarhet, eller særskilt behov, god omsorg og opplevelser for et godt utviklingsstøtte i skolen og i barnehagen.

1.4.2 Overgang

Veilederen “fra eldst til yngst” definerer overganger som en prosess av endringer som barnet og familien erfarer når de beveger seg fra en setting til en annen (Kunnskapsdepartementet, 2008). I en overgang opplever barna blant annet nye fysiske miljøer, nye sosiale koder, endringer av strukturen i hverdagen og relasjoner til nye voksne. Vår oppgave belyser spesifikt overgangen fra barnehage til skole. Før denne overgangen har de allerede flere erfaringer med overgang, både fra hjemmet til barnehagen og overganger innad i barnehagen. Det er flere parter i en overgang til skole og det kreves at det er en sammenheng og samarbeid mellom alle parter og institusjonene.

1.4.3 Samarbeid

Samarbeid er et bredt begrep, som kan være vanskelig å definere. I sammenheng med vår bruk av begrepet, ser vi på Rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017) som sier at personalet har ansvar for å samarbeide med alle foreldre på en slik måte at de opplever seg sett hørt og inkludert. Vi har i vår oppgave ikke bare belyst samarbeidet som skjer mellom foreldre og barnehagen, men også samarbeidet i flere settinger, på tvers av skole, barnehage og instanser. Et godt samarbeid kjennetegnes av gjensidighet, og at alle deltakere i et samarbeid har likeverdig innflytelse.

2.0 Teoretisk perspektiv

2.1 Overgang fra barnehagen til skolen

Overgang blir definert som en prosess av endringer som barnet og familien erfarer når de beveger seg fra en setting til en annen, ifølge veilederen “Fra eldst til yngst”

(Kunnskapsdepartementet, 2008). Viktigheten av overgang blir også befestet i rammeplanen for barnehagen. Her blir det nevnt om overganger innad i barnehagen, altså når barna starter i barnehagen og når de bytter barnegruppe mellom avdelinger. På generelt basis står det i rammeplanen at personalet skal sørge for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med de andre barna og skape relasjoner med personalet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Overgangen fra barnehage til skole kan være stort for mange barn, der de har en barnehagehverdag med mye lekende pedagogikk med gode muligheter til individuelt tilpasset innhold og tilrettelegging til skole der de har andre krav og forventninger til læring og adferd. Barn med særskilt behov kan ha ulike forutsetninger, og da må de ansatte ta hensyn til deltagelse i skolens læringsaktiviteter. Barn med særskilt behov kan ha store variasjoner og kognitive forutsetninger i overgangssituasjonen fra barnehage til skole. (Scheving & Egeberg, 2015).

Rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017) skriver at skolen skal legge til rette for at barna skal få en trygg og fin overgang fra barnehage til skole. Barnehagen og skolen skal utveksle kunnskap og informasjon for samarbeid om tilbudet til de eldste barna i barnehagen, og deres overgang til deres oppstart på skolen. Barnehagen må ha samtykke fra foreldrene for å dele personopplysninger om enkeltbarn med skolen.

(Kunnskapsdepartementet, 2017, S. 33). Overgangsprosesser kan være sårbare for mange barn. Dette gjelder overgang fra barnehage til skole, der barns utvikling, selvbilde og livskompetanse kan enten støttes eller svekkes, og dette spesielt med barn som har behov for særskilt tilrettelegging, og støtte. Dette kan påvirke barn som trenger ekstra støtte, og barn kan som være sårbare ved prosessen. (Moen & Svendsen, 2020, S. 110). Moen & Svendsen (2020) skriver også at barn tjener på at overgangen er preget av god sammenheng og omsorg mellom barnehagen og skolen. Samarbeidet må etableres i god tid før skolestart. I noen tilfeller bør samarbeidet starte tre til fire før barnet skal begynne i skolen dersom det skal være tilstrekkelig tilrettelagt når barnet begynner. Samarbeidet må både fokusere på hva barna kan og mestrer, og på hva de kan trenge særskilt støtte til, og om samarbeidet er godt mellom barnehagen og skolen kan dette kan smitte over og påvirke til en positiv skolestart. (Moen & Svendsen, 2020, s. 111).

2.2 Kontinuitet

John Dewey var en amerikansk filosof, pedagog og psykolog. Han har en teori om kontinuitet i erfaring. Teorien skaper en forståelsesramme på hvordan barnas erfaringer fra barnehagen blir betydningsfulle for kvaliteten erfaringene barna gjør seg i overgangen til skole og SFO. I møte med det nye, er barna imidlertid avhengige av å få bruke sine tidligere erfaringer. Det har en avgjørende betydning for hva som eventuelt følger etter og ha mye å si for det som møter de i overgangen til skolen og SFO (Hogsnes, 2019, s. 61).

Kontinuitet er et begrep som blir mye omtalt i overgangen fra barnehagen til skolen. Kontinuitet blir definert som en uavbrutt sammenheng, men å se overgangen fra barnehage til skole som en uavbrutt sammenheng er lite realistisk og kan synes problematisk (Hogsnes, 2019, s. 60). Grunnen til det er at barna ønsker noe nytt når de begynner på skolen, og både barnehagelærere, grunnskolelærere og SFO-ledere legger vekt på at barn skal oppleve både tydelige overganger og sammenhenger når de slutter i barnehagen for å begynne på skolen.

For å kunne gi barn med særskilt behov en opplevelse av trygghet og sammenheng mellom barnehage og skole, er det på bakgrunn av tiltakene som blir satt i gang av pedagogisk leder, førsteklasselærer og SFO-leder. De ulike tiltakene innebærer fire former for kontinuitet mellom institusjonene: filosofisk, fysisk, sosial og kommunikasjonsmessig kontinuitet. I en artikkel publisert av Nordisk barnehageforskning i 2014, blir det nevnt at “den kommunikasjonsmessige kontinuiteten er avgjørende for barns medvirkning og opplevelse av fysisk, sosial og filosofisk kontinuitet i overgangen fra barnehage til skole og SFO (Hogsnes & Moser, 2014, s. 1).

Fysisk kontinuitet er sammenhengen mellom fysiske miljøer. Barnas første møte med skole og SFO vil naturligvis innebære brudd i forhold til fysisk miljø. Dagen blir organisert på helt nye måter og en helt annen form for lek og læring. Det er også færre voksne på flere barn som kan ha stor betydning for barns opplevelse av sosial kontinuitet. Overgangen til skolen og SFO medfører nye vilkår for sosialisering, hvor barnet opplever en form for identitetsskifte. Det er helt nye sosiale koder, hvor de går fra å være barnehagebarn til skoleelev med regler for adferd. Det vil si at begrepet sosial kontinuitet, omhandler relasjoner og identitet. En vanlig oppfatning er at i barnehagen dominerer leken, mens i skolen dominerer læring (Hogsnes & Moser, 2014, s. 3).

I artikkelen av Nordisk barnehageforskning (2014, s. 4) blir det skrevet at ved opprettelsen av SFO var intensjonen at virksomheten skulle baseres på omsorg, lek, sosial læring og kulturelle aktiviteter. Videre blir det beskrevet at begrepet filosofisk kontinuitet forstås i retningen av pedagogisk filosofi og knyttes til de pedagogiske og verdimesse

forutsetningene for innhold og arbeidsmetoder i institusjonene. Institusjonene har ulike mandat, men likhetene mellom barnehage og SFO gjør at barna vil få opplevelse av filosofisk kontinuitet.

Videre blir det argumentert i artikkelen (Hogsnes & Moser, 2014, s. 4) at kommunikasjonsmessig kontinuitet har betydning for at de ulike partene har og utveksler kunnskap om og med hverandre. Det blir beskrevet som et uttrykk for dialogen mellom pedagogisk leder, førsteklasselærer, SFO-leder, foreldre og ikke minst dialogen med barna.

2.3. Barnehagen som en lærende organisasjon

Organisasjonsforskeren Peter Senge sin teori om lærende organisasjoner hjelper å relatere den til barnehagen. En lærende organisasjon er organisasjoner der folk kontinuerlig lærer og utvider sin kapasitet til å skape resultater der måtte ønske. Kontinuerlig læring er et omfattende begrep i denne teorien. Barnehagen skal være en arena for kontinuerlig læring, både individuelt og kollektivt (Wadel & Knaben, 2022, s. 17). Ifølge Peter Senge er det fem disipliner i utviklingen av en lærende organisasjon. Det er personlig mestring, mentale modeller, felles visjon, gruppelæring og systemtenkning. Alt henger sammen. Personene som gjør at barnehagen skal utvikle seg til en lærende organisasjon, er personalet i organisasjonen. Organisasjonsmedlemmene skal kunne utvikle seg og øke sin personlige mestringsevne og endringskompetanse. Det vil si at når det oppstår en situasjon på avdelingen, for eksempel, hvor det er et barn som har særskilt behov, er det viktig at personalet har kompetansen og kunnskapen som gjør at de vet hvordan de skal ivareta barnets behov. I tillegg til å sette de riktige tiltakene som trengs (Wadel & Knaben, 2022, s. 17-19).

For at man som voksen i barnehagen skal kunne klare å ivareta barnets behov, må man skape en god relasjon til barnet. May Britt Drugli (2020, s.144) refererer til Degotardi og Pearson sin bok at når det kommer til å forstå små barn i barnehagen, må vi forstå deres relasjoner. Ifølge Drugli (2020, s. 144) er det godt dokumentert at positive og nære relasjoner mellom barn og voksne er av stor betydning for barns trivsel og utvikling både i barnehagen og skolen. Barn i barnehage er relasjonelle i sin fungering og trenger å ha en voksen samspillpartner som deltar sammen med seg i dagliglivets ulike situasjoner. Barn har en uklar oppfatning av seg selv og utvikler gradvis sin selvoppfatning i samspill med nære omsorgsgivere. Anerkjennelse fra nære voksne er helt nødvendig for at barnet skal utvikle en positiv forståelse av seg selv og sitt eget verd (Drugli, 2020, s. 145). Dermed er det slik at en positiv relasjon mellom barn og voksen kan videre i stor grad bidra til å forebygge en negativ

utvikling hos barn i risikogrupper, som for eksempel barn med særskilt behov. Her kommer man inn på omsorgsbegrepet. Det begrepet rommer både fysisk omsorg og psykisk omsorg. Fysisk omsorg er pleie og tilsyn mens psykisk omsorg omfatter kvaliteten på forholdet mellom barnet og den voksne. Omsorg er en etisk forpliktelse og handler om at den voksne utfører en handling uten å forvente noe tilbake (Drugli, 2020, s. 145).

2.4 Barn med særskilt behov

Det er flere teorier og definisjoner som omhandler barn med særskilt behov. Grunnet at det er vanskelig å definere. Bodil Mørland (2020, s. 82) skriver at “det er vanskelig å synliggjøre forskjeller og likheter mellom alminnelig pedagogisk virksomhet og spesialpedagogisk hjelp for barn under opplæringspliktig alder”. Det vil si at alt pedagogisk arbeid i barnehagen, og evt. skolen, skal prøve å dekke barns individuelle behov. I skoleverket kalles dette *tilpasset opplæring*, og alle elever har rett til slik opplæring. I rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017) understrekes det at barn ikke er en ensartet gruppe, og at et likeverdig barnehage tilbud av god kvalitet krever individuell tilrettelegging av innholdet. Det vil si at en god barnehage skal være preget av fleksibel bruk av planer, et åpent møte med foreldre og muligheter for faglig samt. personlig utvikling hos personalet. Barn med funksjonsnedsettelse trenger den alminnelige barnehagepedagogikken som en god barnehage bygger på, men likevel skal de ha rett til spesialpedagogisk hjelp som tar utgangspunkt i det enkelte barnets særskilte behov. Det er viktig å understreke at denne retten har skjønnsutøvelse som utgangspunkt, og det stilles ikke krav om en medisinsk diagnose. For å få spesialpedagogisk hjelp må det søkes skriftlig om, på bakgrunn av en sakkyndig tilråding, med Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) som sakkyndig instans (Mørland, 2020, s. 82). Her er det avgjørende for en barnehagelærer å innhente kunnskap om ulike funksjonsvansker hos barn og varierte tilnæringsmåter for hjelpetiltak. Det kan være om juridiske rettigheter og plikter, og kjennskap til det offentlige støtte- og hjelpeapparatet (Mørland, 2020, s. 82-83). Som barnehagelærer skal man videreføre kunnskap til resten av barnehagepersonalet slik at de kan arbeide tett og nært sammen med barna og familiene, men her kan alle bli utfordret følelsesmessig. Man kan føle redsel, sinne og medynk i forhold til mennesker som er annerledes (Mørland, 2020, s. 83). Mørland (2020, s. 83) skriver at det er derfor nødvendig å gi tid og rom i barnehagehverdagen til at ansatte kan få bearbeide egne holdninger og egen praksis, samt tilegne seg nødvendig kunnskap, som nevnt ovenfor.

I barnehagen er det mange barn med særskilte behov som ikke har fått en medisinsk diagnose. Noen kan være til utredning for ulike faginstanser, eller så kan de bare oppleves som en bekymring for foreldrene og/eller barnehagelæreren. Som barnehagelærer kan det være en stor utfordring for barnehagelæreren å møte disse barna og deres familier med rammeplanens intensjon om gjensidig forståelse og samarbeid, gjensidig respekt og anerkjennelse, men slike utfordringer er del av det profesjonelle og etiske ansvaret som er tillagt barnehagelæreryrket (Mørland, 2020, s. 83).

Uansett har alle barn en eller annen form for behov. For en barnehagelærer eller en fagperson fra skolen, trenger en å imøtekomme alle barn og ivareta alle behov som barna har. Slike behov kan være omsorg, fysisk aktivitet, bedre motorikk og sosial tilhørighet. En overgang fra barnehage til skole er en stor overgang i livet for de fleste barn. De skal komme inn i et helt nytt fellesskap med nye voksne og barn, og skolen har en helt annen hverdag enn barnehagen. Slik kan overgangen være et stort sjokk for barna. For at barn med særskilt behov ikke ligger for langt etter er det viktig at de ansatte på avdelingen bygger en god og stabil relasjon til barnet det gjelder, slik at tiltak kan bli satt i gang tidlig. Barn med særskilt behov trenger nødvendigvis ikke ha noe medfødt diagnose som tilsier at de har behov for ekstra tiltak. Alle barna er sårbare og sensitive, men barn i barnehagen blir fremstått som aktive, kompetente, forskende og sosialt deltakende. Askland og Sataøen (2019, s. 16) skriver at sårbarhet dreier seg om i hvilken grad barnet er mottakelig for å bli negativt påvirket med hensyn til atferd og utvikling.

Rutter og Rutter (2000) beskriver ulike miljøstressorer som kan være med og gjøre små barn ekstra sårbare og med det gjøre at en medfødt disposisjon kommer til uttrykk. Det kan være tap av omsorgspersoner, altså at mor eller far til barnet dør. Det kan være at barnet kommer i en kronisk vanskelig relasjon til omsorgspersonene og/eller omsorgspersonene mister jobben, eller raskt må flytte. Til slutt kan et barn bli utsatt for akutte traumatiske hendelser som krever sterk sosial tilpasning hos barnet (Askland & Sataøen, 2019, s. 16). Barn som opplever slike traumatiske hendelser i sin barndom blir gjerne kalt for "løvetannbarn", eller "resiliens". Ifølge Arve Gunnestad (Gunnestad, 2019, s. 324) gjelder det barn som "gjenvinner sin form". Barna klarer seg gjennom mye motgang, mange vanskeligheter og traumer. De klarer å utvikle seg positivt på tross av mange negative omstendigheter. Gunnestad (2020, s. 324) skriver videre at dette er en betegnelse som man også skal være litt forsiktig med, på bakgrunn av at det gir inntrykk av barn som gjør dem uovervinnelige. I virkeligheten vil man ofte se at det er et samspill av faktorer i barna, i

barnas miljø og i samspillet mellom disse som virker beskyttende og skaper mulighet for mestring.

2.4.1 Barn med særskilt behov i en overgang fra barnehage til skole

I en artikkel står det at overgangen fra barnehage til skole kan være krevende og stor for mange barn når de går fra barnehagens mer lekende pedagogikk, til en skoledag med andre krav og forventninger til atferd. Barn med særskilt behov kan ha svært forskjellige forutsetninger og enda større behov med hensyn til deltagelse i skolens læringsaktiviteter. I overgangen fra barnehage til skole for barn med særskilt behov er det viktig å utnytte de mulighetene som ligger i samarbeid, mellom barnehagen, skolen og foreldrene. For at overgangen skal bli en kontinuerlig og god prosess som sikrer læring for barn med særskilt behov, kreves det et godt samarbeid mellom de som kjenner barnet best og skolen barnet skal starte på. Skolen har et ansvar for barn med særskilt behov, og tilrettelegger skoletilbudet slik at de får en fin og ryddig overgang fra barnehage til skole. (Egeberg & Scheving, 2015)

Forventningene om at barn med særskilt behov skal oppleve gode overganger og sammenheng mellom de ulike institusjonene kan resultere i at det kan virke motstridende for nettopp barn med særskilt behov. Overgangen kan også gi assosiasjoner til brudd, og begrepet gir sammenhengende assosiasjoner til kontinuitet og fortsettelse. (Hogsnes, 2019, s. 55). I artikkelen fra Eldst til yngst står det at det er anbefalt med "Bli kjent-treff". Hvor alle barn, og barn med særskilt behov besøker skolen slik at de får en fin og trygg overgang. For barn som trenger ekstra støtte kan det være nyttig og trygt at de tar med en kjent person, sånn at denne barnet kan føle seg trygg og velkommen. (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 16). I artikkelen fortsetter det også med at barnet er den viktigste aktøren når det kommer til en god overgang fra barnehage til skole. Derfor må utviklingen av tiltak skje med barnets opplevelse og perspektiv som utgangspunkt. (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 14). I en artikkel fra Utdanningsforskning (Festøy et al, 2024) står det at FNs barnekonvensjon fremhever at alle barn har rett til deltagelse og til å få sine synspunkter hørt i forhold til det som angår dem, og dette er ut ifra deres alder og modenhet, noe som gjelder også barn med særskilt behov. De fleste barn opplever sannsynligvis overgangen til barnehage-skole som noe spennende og de fleste barna er fylt av forventninger. For barn med særskilt behov kan denne overgangen være et kritisk punkt i deres liv, og i skoleåret 2020-2021 hadde 2134 førsteklasinger et behov for at de trengte spesialundervisning som en del av opplæringstilbudet. Tallet representerte at det var 4.4 prosent av alle førsteklasinger i grunnskolen året 2020-2021. Videre i denne artikkelen fra Utdanningsforskning (2024) står det at det var rundt 3,3 prosent av disse barna

som også har hatt spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. Dette innebærer at samarbeidet mellom barnehage og skole alltid vil være individuelt, spesifikt, kontekstuellet og situert. Samarbeidet kan komme blant annet an på barnet og dets vansker og ressurser, foreldre, lærere og spesialpedagoger i barnehage og skole. (Utdanningsforskning, 2024).

2.5 Foreldresamarbeid i overgangen barnehage til skole

Foreldresamarbeid er ofte omtalt som det viktigste samarbeidet i barnehagen. “Å samarbeide tett med foreldre er viktig. For de fleste barn vil hjem og barnehage sammen utgjøre helheten i deres liv, og ved hjelp av et godt samarbeid kan overgangen og helheten ivaretas bedre.” (Glaser, 2023, s. 22) Barnets trivsel er i stor grad avhengig av foreldrenes tillit, trivsel og utvikling til barnehagen. Dette kalte Urie Bronfenbrenner for indirekte påvirkning. (Glaser, 2023, s. 96) Det vil si at et godt foreldresamarbeid vil ha en veldig positiv indirekte påvirkning for barnets trivsel, og motsatt.

Overgangen for å starte i barnehagen og overgangen barnehage til skole, kan man si har mange like faktorer som spiller inn. For å skape en god overgang til skolen spiller også foreldre en veldig stor rolle. Overgang kan alltid bli en utfordring fra begge parter og det er derfor nødvendig å ha gode rutiner for hvordan tilvenningsperioden skal gjennomføres. Her trenger man god informasjon, både fra skolen, barnehagen og foreldrenes side (Glaser, 2023, s. 96). For å få en god overgang er det viktig at alt av relevant informasjon om barnet blir delt, både av foreldre og barnehage for at skolen på best måte skal kunne legge til rette for en god overgang.

Foreldrene kjenner best til barnets erfaringer, hva det liker, hvordan de reagerer og lærer i ulike situasjoner (Scheving & Egeberg, 2015). Dette vil resultere i at foreldre vil belastes mindre i en overgang som allerede kan være utfordrende. På den andre siden vil dette også medvirke til at skolen kan bli bedre kjent med barnet og kan deretter kunne legge til rette for at overgangen blir best mulig for barnet. I en overgang for barn med særskilte behov, er det ikke ofte bare barnehage, skole og foreldre som er avgjørende samarbeidspartnere, det er også andre instanser som PPT, barnevern, logoped, spesialpedagog, etc. som kan være innblandet avhengig av barnets situasjon. Her er det essensielt at foreldrene opplever at de eksterne instansene ser barnets muligheter og mestring, dette vil gi familien større trygghet og en mulighet til å være aktive med hensyn til barnets læring og utvikling. (Scheving & Egeberg, 2015.)

3.0 Hva er en metode?

En forskningsmetode er en fremgangsmåte for å få svar på ulike typer forskningsspørsmål. Det omhandler innsamling av data, tolkning og analysering. Målet er å få innhentet informasjon. Høgheim (2020, s. 58-59) skriver at en metode er en fremgangsmåte som forteller hvordan vi kan gå frem for å finne eller etterspørre kunnskap. Det finnes to hovedtyper metoder man kan bruke, kvalitativ eller kvantitativ. Disse to metodene innhenter forskjellig type data, så en må i forkant vite hva en ønsker å finne ut av, og deretter velge metode som er egnet til undersøkelsen, eller forskningen. Kvantitativ metode er metoden man tar i bruk når man skal samle inn data i form av tall (Høgheim, 2020 s. 29). For eksempel, spørreundersøkelser og standardiserte tekster. Derimot bruker man kvalitativ metode for å få meninger og opplevelser. Ting som ikke kan måles. Ved å forske kvalitativt innebærer det at en forstår deltakernes perspektiv, og kan se på menneskers naturlige handlinger. I denne kategorien kan en bruke intervju eller observasjon, eller en blanding av begge deler (Leseth & Tellmann, 2021, s. 68-69). I kvalitativ forskning kan man også benytte seg av spørreskjema.

3.1 Begrunnelse for valg av metode

I vår oppgave ønsker vi å få større kunnskap om hvordan barnehagen og skolen skal i sammenheng tilrettelegge en god overgang for barn med særskilt behov. Dermed også se hvilke tiltak både skolen og barnehagen har i en slik overgang. Derfor har vi valgt en kvalitativ forskningsmetode. Rettere sagt en metode hvor lærere og pedagogiske ledere får frem erfaringene og meningene deres på en god og tydelig måte. Dette er altså funn som ikke kan tallfestes eller måles. Alle mennesker har ulike erfaringer som språkbrukere og det er nettopp dette som gjør det kvalitative forskningsintervjuet til en spennende og utfordrende metode for datainnsamling. Kvalitativ metode handler om å rette blikket mot mennesket, og få innsikt i hvordan det uttrykker seg språklig eller gjennom handlinger (Leseth & Tellmann, 2021, s. 68-69). Dette bør skje i en naturlig kontekst. Valget vårt falt på intervju, nærmere bestemt på strukturert intervju som innebærer at våre informanter fikk nøyaktig samme spørsmål, eller intervjuguide. På bakgrunn av at vi får se forskjeller i svar fra de forskjellige informantene (Larsen, 2017, s.138). Leseth og Tellmann skriver at det er viktig å lage en god ramme rundt intervjuet (Leseth & Tellmann, 2021, s. 68-69). Vi utarbeidet en intervjuguide i forkant med ferdige spørsmål. Disse la grunnlaget for samtalen og alle informantene ble stilt samme spørsmål i samme rekkefølge. (Se vedlegg 1).

3.1.1 Fordeler og ulemper ved intervju

En stor fordel med intervju er at dette er en mellommenneskelig situasjon, en samtale mellom parter som gjerne deler samme interesse over et spesielt tema. Dette gjør at både vi som intervjuer og intervjuobjektet er med på å påvirke utfallet av intervjuet (Leseth & Tellmann, 2021, s. 70-72). Ved at vi benytter oss av intervju som metode følte vi at vi fikk et godt innblikk i tiltakene som skolen og barnehagen har i en overgang mellom barnehage og skole, i tillegg hvordan samarbeidet er mellom disse to institusjonene. Løkken og Søbstad (2013, s. 104) beskriver et intervju som en utveksling av erfaringer og synspunkter som kan skape ny kunnskap.

Ulempen med et intervju er at det kan være vanskelig å få med seg alt som blir sagt underveis. Derfor er det vanlig, eller nødvendig, med å ta lydopptak og så transkribere samtalen etter intervjuet er ferdig gjennomført. Vi benyttet oss av både lydopptak, men også notere hva som blir sagt underveis i intervjuene. Rett etter intervjuene var ferdig, satt vi oss ned og skrev ned alt som ble sagt mens vi hadde friskt i minnet slik at det ble best mulig ordrett. Som det er skrevet tidligere, er det viktig å få frem meningene til informantene, og det er nettopp disse vi må utgangspunkt i når vi skal utbedre funnene våre. Ulempen her kan være at informantene kan velge å svare det de tror vi vil høre og ikke det som er tilfelle (Leseth & Tellmann, s. 69-73).

3.2 Validitet og reliabilitet

All forskning handler om datainnsamling, i tillegg til kvaliteten og hvor pålitelig data som samles inn er. Her skiller vi mellom reliabilitet og validitet. Reliabilitet handler om hvor nøyaktig undersøkelsen er. Altså hvilke data som brukes, og måten data samles inn på, og hvordan det bearbeides (Leseth & Tellmann, 2021, s. 16-17). Som det har blitt skrevet i kapittel 3.2 om fordeler og ulemper ved et intervju, var det viktig å notere så ordrett som mulig underveis i intervjuene om hva informantene fortalte om. Ved at vi holder orden på intervjudataene slik at svarene til informantene ikke blandes, og med det sikrer vi høy reliabilitet (Leseth & Tellmann, 2021, s. 16-17). Løkken og Søbstad (2013, s. 115) benevner også ytre faktorer som kan påvirke reliabiliteten. Humør, sykdom og forholdene rundt intervjuet, slik som hvordan spørsmålene stilles, kan påvirke informantene og hvor nøyaktig undersøkelsen blir.

Validiteten i kvalitativ forskning har gjerne en mer åpen tilnærming, og benytter seg ikke av talldata, men tekstdata (Leseth & Tellmann, 2021, s. 17-18). Der reliabiliteten handler om nøyaktighet, handler validiteten mer om hvor gyldig og relevant dataen som samles inn er.

3.3 Valg av informanter

Valg av informanter kan påvirke gyldigheten og påliteligheten (validitet og reliabilitet). Da vi søkte etter informanter var det viktig for oss at vi innhentet noen med erfaring om overgangen fra barnehage til skole for barn med særskilt behov. Det var avgjørende å få et innblikk i hvilke tiltak barnehage og skole praktiserer i en overgang hvor noen barn trenger ekstra støtte og behov. Derfor var det et strategisk valg da vi valgte ut informantene våre på forhånd. Vi har kjennskap til informantene fra før av, som betyr at vi var klar over hvilke kvalifikasjoner, kunnskap og erfaring de besitter. Det var uunngåelig å intervjuere fagpersoner i barnehage og skole, fordi det er som oftest dem som sitter med det overordnede ansvaret for det pedagogiske arbeidet som foregår i forberedelsene til overgangen.

Vi har intervjuet fire personer hvor en av dem har mange års erfaring som pedagogisk leder, i tillegg til å ha ansvar for førskolebarn og i en overgang fra barnehage til skole. De to andre informantene har flere års erfaring på skolen og i SFO. De har jobbet med å ta imot 1. klassinger og legge til rette for at de får en god overgang til skolen. Vi har også intervjuet en spesialpedagog som har mange års erfaring i arbeid med barn med særskilte behov.

Ingen av informantene tilhører samme skolekrets eller samme barnehage. Som sagt er informantene med på å påvirke nøyaktigheten og påliteligheten i dataen, og dermed også validiteten og reliabiliteten.

3.4 Ethiske overveielser

Høgheim (2020, s.86) bevisstgjør at ordet "forskning" viser ikke bare til vitenskapelig arbeid utført av forskere, men også arbeidet som blir gjort av studenter og stipendiater på alle nivå i utdanningssystemet.

Leseth & Tellmann (2021, s. 144) skriver at forskningsetikk handler om normer som hvert enkelt menneske legger til grunn for handlingene og uttrykkene sine. De skriver videre at som forskere, forvalter man en rolle og stilles visse forventninger til hvordan man skal utøve sin praksis. Forskningsetikk dreier seg altså om å ta vare på personvern slik at man sikrer intervjuobjektene for belastning i ettertid (Telseth og Tellmann, 2021, s. 144). Det innebærer planlegging, gjennomføring og rapportering av forskningen. Dette var noe vi gjorde da vi intervjuet våre respondenter. Vi skrev først rettighetene til de vi intervjuet først nederst i intervjuguiden vi sendte ut til dem, og deretter lest opp av oss muntlig før intervjuet startet.

Høgheim (2020, s.86) skriver at som forsker må man ha et bevisst forhold til forskningsetiske retningslinjer. Innenfor rent juridisk lovgivning, sies det at høyskoler og universiteter har et ansvar for at forskningsarbeid er i tråd med anerkjente etiske prinsipper, samtidig som et eget lovverk sier at all forskning skal skje i samsvar med egne prinsipper. (Forskningsetikkloven, 2019) Det som menes med anerkjente etiske prinsipper er i hovedsak prinsipper som vi som forskere må ta hensyn til i et forskningsprosjekt. Eksempelvis kan dette være taushetsplikt som er noe vi måtte ta hensyn til i vårt intervju. Her sies det i (Forskningsetikkloven, 2019) at “De som gjøres til gjenstand for forskning, har i utgangspunktet krav på at personlig informasjon blir behandlet konfidensielt.” Dette er noe vi tok i betraktning da vi gjennomførte intervjuene, i form av å gjøre lydopptak med apparater som er egnet for å kunne gjøre dette konfidensielt. Samtidig som vi ikke tok i bruk offentlige nettsteder for å transkribere intervju, men vi brukte istedenfor “Transkriber” funksjonen som er tilgjengelig i Word.

(Forskningsetikkloven, 2019) har også en paragraf om “frivillig informert samtykke” som omhandler at samtykke er hovedregelen når det kommer til forskning på mennesker eller om opplysninger og materiale som kan knyttes til enkeltindivider. Dette var noe vi gjorde i form av samtykkeskjema som ble sendt ut til respondentene i forkant av intervjuene, slik at vi får sikret en reell frivillighet fra deltakerne på vårt forskningsprosjekt. Vi fikk tillatelse fra SIKT til å ta lydopptak. Videre sendte vi ut et samtykkeskjema sammen med informasjonsskriv og intervjuguide. På den måten kunne informantene notere enten ja eller nei om det skulle bli benyttet lydopptak under intervjuet.

For at man skal få best mulig utbytte av respondentene, er det vesentlig at vi gjorde en avgrensning på forskningsspørsmålene og foretok valg av informanter basert på arbeidet vi gjorde i forkant av intervjuene. Dette er noe Høgheim (2020, s. 42) refererer til som handler om å gjøre en avgrensning av undersøkelsesenheter. Dette er noe vi tok i betraktning da vi valgte hvem vi ville kontakte som våre respondenter.

4.0 Presentasjon av funn fra dataanalyse

Her presenterer vi våre funn av empirien. Det er fem hovedfunn som besvarer problemstillingen: *“Hvordan tilrettelegger barnehagen og skolen en god overgang for barn med særskilt behov?”*

1. Hva er særskilt behov?

2. Hvordan tilrettelegger ansatte i barnehagen en god overgang?
3. Skolens tiltak og tilrettelegging
4. Foreldresamarbeid
5. Samarbeidet med instanser

Informantene fra barnehagen sitt perspektiv blir presentert som BL1 og BLSP. Den ene barnehagelæreren har tatt en utdanning som spesialpedagog i tillegg til barnehagelærer, dermed har den informanten fått navnet BLSP. Representantene fra skolen blir presentert som SL1 OG SL2.

4.1 Hva er særskilt behov?

Vi spurte informantene våre om de kunne definere barn med særskilt behov. SL1 og BLSP ga oss de mest korte og konsise definisjonene på barn med særskilt behov. SL1 svarte følgende: “Dem som har noe som er annerledes enn det man kan tilby i et klasserom”. Dette svaret tilsier at barn med særskilt behov er barn som trenger ekstra støtte til å kunne klare å sitte i et klasserom og utvikle seg slik de andre barna gjør og føler seg inkludert i gruppen eller klassen. BLSP ga oss et svar som tilsier at det er barn som “trenger ekstra tilrettelegging for å kunne utvikle seg for å kunne bli inkludert i gruppen”. Som man kan se, ligner svarene på hverandre og de har et enkelt språk som gjør det lett for lesere som ikke har erfaring med å jobbe med barn som har særskilt behov. De har en felles forståelse av at slike barn trenger ekstra oppfølging slik at barna ikke henger så mye etter de andre barna og at de føler får en trygghet og føler seg inkludert i gruppen, eller klassen.

Definisjonene vi fikk fra BL1 og SL2 var av større format. Definisjonen som BL1 ga oss mer eksempler på hvordan barn med særskilt behov kan være og hvorfor de trenger ekstra oppfølging. Eksempler på dette er barn som kan ha en form for hyperaktivitet eller er sensitive for noe, som at et barn er lydsensitivt. SL2 mener at barn som har særskilt behov er barn som trenger ekstra oppfølging, støtte, ressurser og veiledning i både lek og i det faglige.

Med svarene fra informantene viser de en felles enighet om at slike barn gjerne ikke har noe som er påvist og det er barn som rett og slett trenger ekstra oppfølging eller tilrettelegging. Barn med særskilt behov er også gjerne barn som ikke har noe med seg som er medfødt. Samtidig påpekte BL1 at man kan merke at barn gjerne har noe som er medfødt eller har en eller annen form for en diagnose, for eksempel ADHD, autisme osv. Videre blir det sagt at det er viktig å stole på magefølelsen sin når man føler at det er et barn som kan ha noe

ved seg som de andre barna i gruppen ikke har. BL1 sier at man som regel har rett når magefølelsen inntreffer.

4.2 Hvordan tilrettelegger ansatte i barnehagen en god overgang?

Viktigste tiltakene som blir gjort i barnehagen, ifølge BL1 og BLSP, er å være tidlig frempå med å observere barnet og sende inn sakkyndig søknad til PPT eller andre instanser. Da besøker en fagperson fra PPT barnehagen og observerer barnet, slik at de kan gi god nok informasjon til personalet om hva de skal gjøre og vite hva barnet trenger i hverdagen sin. Bygge opp en god relasjon til barnet er et annet tiltak som går igjen i intervjuene våre. At barnet føler seg trygg og får den riktige omsorgen. Med en god barn-voksen relasjon blir det fortalt fra informantene at man vil se hva barnet virkelig trenger og at barnet får en trygg hverdag og en voksen å forholde seg til. Dermed kan de ansatte se behovet til barnet i overgangen til skolen og hvilke behov barnet har slik at tilretteleggingen blir så bra som overhodet mulig.

Ifølge BL1 og BLSP har de ansatte i barnehagen mye av ansvaret for å tilrettelegge en god overgang for barn med særskilt behov. Det er pedagogisk leder som har ansvar for informasjonsutvekslingen til dem det gjelder. Det kan være førskolegruppen eller skolen. Et tiltak som de er enige om er at møter med skolen og representanter fra PPT bør bli satt i gang så tidlig som mulig. Gjerne et halvt år eller mer før skolestart, spesielt med barn hvor det kreves særlig tilrettelegging. BL1 forteller at allerede i overgangen hvor barnet skal gå fra småbarnsavdeling til storbarnsavdeling, begynner de å utveksle informasjon om at de har observert et barn som vil trenge ekstra tilrettelegging i barnehagehverdagen. Informasjonsutvekslingen starter allerede der mellom avdelingene og videre blir det fortalt at det blir opprettet kontakt med skolen om vedkommende slik at skolen får god til til å forberede eventuell tilrettelegging og planlegging. Dette går igjen i intervjuet med SL1 som forteller at deres avdelingsleder på skolen "får henvendelser fra barnehagen opptil to år før oppstart". Dette er spesielt barn med særskilt behov. Da har de pedagoger som drar til barnehagen og tilbringer dagen med barna det gjelder.

Ut ifra intervjuene er det også ønskelig at instanser som PPT kommer tidlig inn i barnehagen og veileder ansvarsgruppen for overgangen til skole. BL1 forklarer det med at en støttepedagog, eller spesialpedagog, blir med på «storteamsmøte» inntil 2 ganger i året. Dermed kan de gi en god nok veiledning og kan sette opp planer for hvordan hverdagen deres skal se ut. Personalet blir da trygg på deres rolle i prosessen og barnet får den riktige støtten

og behovet som det trenger. Enkelte tilfeller får de 180 timer i uken med spesialpedagog eller støttepedagog som følger barnet gjennom hele dagen. "Uten den riktige veiledningen er det ikke alltid like lett å se hva barnet trenger hvis ingen diagnose er påvist eller at vi er 100% sikker på hva barnet har av særskilt" forteller BL1 i intervjuet.

Et annet tiltak som blir nevnt i intervjuene er at barna besøker skolen og blir kjent med kontaktlærere og skolen slik at de skal føle seg mer trygg på overgangen, spesielt for barn med særskilt behov. I tillegg nevner BLSP at de ber skolen om å sende bilder av de aktuelle personene som skal ha ansvaret for barna når overgangen skal skje. Da får barna visuelt se hvem de har med å gjøre. Videre blir det sagt at hvor mye besøk det skal være, er avhengig av behovet til barnet.

"Ingenting av informasjonsutveksling og sakkyndig søknad til PPT kan foregå uten samtykke fra foreldre. Et godt foreldresamarbeid er "alfa omega", befester BL1 i intervjuet. Det er foreldrene som tar de nødvendige avgjørelsene. Ansatte i barnehagen kommer med forslag for tilrettelegging og hvilket særskilt behov barnet har og hvordan veien videre bør, eller skal, se ut. "Foreldrene er viktige samarbeidspartnere i denne overgangsprosessen", forteller BLSP i intervjuet. Dermed er det et avgjørende tiltak at informasjonen til foreldrene er godt og riktig, slik at samarbeidet med foreldrene kan opprettholdes for barnet beste.

4.3 Skolens tiltak og tilrettelegging

Skolens tiltak kan endre seg fra kommune til kommune som blir nevnt i de intervjuene vi har hatt med SL1 og SL2. SL1 er fra en mindre kommune og benevner at ressursene her er bra. De får hjelp i god tid av ulike instanser.

SL2 derimot er fra en større kommune og hjelpen kan bruke litt lengre tid og ressursene er ikke helt tilstrekkelig. SL2 har sine egne instanser, som vil si at om det er krise kommer instansene deres så fort som mulig.

SL2 mener at barnehagen bør gi bedre og mer informasjon til skolen, og gi det i god tid sånn at de kan planlegge og tilrettelegge for barnet. SL1 mener at samarbeidet med barnehagen er godt og at barnehagen gir beskjed i god tid, siden de har et tett samarbeid med barnehagen og har en årsplan med ulike barnehager slik at de kan tilrettelegge for barnet som trenger ekstra behov. Et av de andre tiltakene som blir nevnt er at det er viktig at barnehagen har papirer som de kan gi til skolen sånn at de kan få avtalt møter med spesialpedagoger, og at de er nok folk på jobb sånn at det er en lærer som har litt større søkelys på det barnet med særskilt behov. Både SL1 og SL2 nevner at de innkaller til et foreldremøte, og her får de møtt

lærere, ulike instanser og styret. De legger frem en plan, og hvordan planen skal bli utført på best mulig måte for deres barn.

Særskilt behov er gjerne ikke medfødt, det kan godt komme i skolealderen også. SL2 har opplevd det i lek i en barneskolealder, og tok kontakt med instanser og foreldrene hjemme. Lærerne får kunnskap om det, drar på kurs som de blir sendt til av kommunen, og viderefører dette møtet de har hatt til de andre som blir også nevnt i intervjuene at det er et av de viktigste punktene. I intervjuene vi har hatt med de som jobber med overgangen blir det nevnt at ansatte må holde seg oppdatert på ulike forskninger, og leser om det.

4.4 Foreldresamarbeid

Intervjuene vi har hatt med de ulike respondentene blir foreldresamarbeid gjentatt mange ganger. Alle respondentene sier at et godt foreldresamarbeid er det viktigste når det kommer til å tilrettelegge en god overgang for barn med særskilt behov.

I intervjuene med informantene fra skolen viser det seg at det er både utfordringer og muligheter med et foreldresamarbeid. SL1 forteller oss at “overgangen skal være et tre-parts samarbeid med hjemmet, skole og barnehagen”. Det blir utdypet at barnehagen kan presentere ulike utfordringer med barnet som hjemmet ikke vet om. I håp om at man får samtykke fra foreldrene, slik at barnehagen eller skolen kan få sendt inn en sakkyndig søknad til PPT. Derimot er det en utfordring hvis barnet har to hjem, eller skilte foreldre. Da blir problematikken at det er to foreldre som ikke blir enige om hva som er riktig tilrettelegging for barnet.

“Vi deler erfaring med hverandre. Uten foreldre, kommer du ikke langt”. SL2 utdyper dette med at det kan være vanskelig å følge opp barnet i skolen/barnehage, og dermed kan foreldrene fortelle om hva de gjør hjemme. Slik forveksler de erfaringene med hverandre og kan teste ut litt forskjellige ting og se hva som passer best for barnets beste.

Det er en felles forståelse mellom BL1 og BLSP om at de gir informasjon til foreldrene om høsten og kaller dem inn til forskjellige samarbeidsmøter. Under disse møtene blir foreldrene informert om mulighetene som finnes for deres barn og at det kan være utsatt skolestart. Allerede der starter foreldresamarbeidet. BLSP sier også at det kan være et sjokk for foreldre med at de har hatt spesialpedagoger og tett oppfølging til barnet i barnehagen, men når de begynner på skolen er det ikke så mange lærere med tett oppfølging til barnet. Dette sier BLSP at de gjør foreldrene klar til en stor endring både for foreldresamarbeidet og

for barnet. Det menes med at i barnehagen er det mer tilrettelagt for at en bygger en nær barn-voksen relasjon, kontra på skolen hvor det som regel er en kontaktlærer på 20-24 barn.

4.5 Samarbeidet med instanser

Samarbeidet med instanser er noe som blir nevnt i alle intervjuene vi har gjort, men hvor involvert instansene trenger å være er noe som respondentene sier er veldig avhengig av hvor stort behov barnet har. Svarene fra alle respondentene viser til at de har en gjensidig forståelse for at instanser er en av de viktigste samarbeidspartnerne for å kunne tilrettelegge for en god overgang.

BLSP forteller at som spesialpedagog begynner de overgangsprosessen allerede på høsten, hvor de da informerer foreldre om hvilke muligheter som finnes for deres barn, om det for eksempel skulle være et behov for utsatt skolestart eller spesialscole. Slik at foreldrene kan få tid til å diskutere dette hjemme, og skal ha muligheten for å spørre spesialpedagogen om det er noe de lurer på. Dersom spesialscole er aktuelt så er fristen for dette allerede i desember, så da må foreldre informeres i god tid før dette. Noe som BLSP nevner er veldig viktig i denne prosessen er det at foreldre har det siste ordet, og som spesialpedagog så har de mulighet til å komme med anbefalinger og innspill, men det er foreldrene som til slutt tar avgjørelsen, og skole, barnehage og aktuelle instanser må innstille seg etter deres ønske.

I intervjuene våre med tilknytning til skolen, slik som nevnt tidligere, kan det være ulike overgangsprosesser i forskjellige kommuner. SL1 forteller at deres overgangsprosess kan starte allerede 2 år før skolestart for barn med særskilte behov, og at skolen da kan sende spesialpedagoger som kommer til barnehagen og tilbringer dagen med barna. Basert på intervjuene vi har gjennomført har respondentene vist til at det er ulikheter på når instanser blir involvert, og hvor mye de blir involvert er avhengig av hvor omfattende barnets behov er.

God informasjonsflyt og at overgangen blir satt i gang i god tid, er noen av de mest betydningsfulle faktorene, ifølge våre respondenter. I intervjuet med SL2 blir det snakket om noen dårlige erfaringer med overganger når informasjonen ikke har vært gunstig. Dette er noe BLSP også snakker om i sitt intervju, om informasjonen ikke er helt tilstrekkelig og blir gitt i god nok tid blir det vanskelig for skolen å kunne skaffe de nødvendige ressursene til skolestart.

5.0 Drøfting

Overgangen fra barnehage til skole er en milepæl av stor betydning i barns liv, og for barn med særskilt behov kan overgangen by på omfattende utfordringer. Med barnets beste som hovedfokus stiller dette barnehagen og skolen et krav om et godt samarbeid og tilrettelegging.

Drøftingsdelen vil ta utgangspunkt i relevant teori og kvalitativ forskning gjennomført av oss. Vi vil belyse hvilke essensielle implementeringsutfordringer og faktorer en overgangsprosess kan bestå av og drøfte hvordan dette kan gjøres med barnets beste som intensjon.

5.1 Hvordan skal overgangen fra barnehage til skole bli tilrettelagt for barn med særskilt behov?

Hvilke tilretteleggingstiltak kan man gjøre for å sikre en god overgang? I en overgang fra barnehage til skole for barn med særskilt behov er det flere personer og institusjoner som har ansvaret for at overgangen skal være så trygg som overhodet mulig for barn som skal begynne på skolen. Det er ikke bare en representant fra enten barnehagen eller skolen som har ansvaret for at denne overgangen skal gå smertefritt. Når det er et eller flere barn som har særskilt behov i barnegruppen, er det flere personer som må samarbeide sammen for å sette de riktige tiltakene for at det er trygt for alle barna som er involvert.

Men hvordan preger overgangen barnet? Som Moen og Svendsen (2020, s. 110-111) skriver er overgangsprosesser for barn sårbare. I en overgang fra barnehage til skole kan barns utvikling, selvbilde og livskompetanse enten støttes eller svekkes. Særlig barn med særskilt tilrettelegging og støtte er ekstra sårbare i en slik overgangsprosess. Dermed tjener de barna på at tiltakene som skolen og barnehagen befester er preget av god sammenheng og omsorg. Slik som nevnt i teoridelen skriver Hogsnes & Moser (2014, s. 1) om bekjennelsen barn kan føle på, når det blir brudd på den fysiske kontinuiteten i en overgangsprosess til skole og SFO. Det kan også ha stor innvirkning på barnas sosiale kontinuitet, da skolen også er preget av mindre voksne og mer barn. Dette er noe som naturligvis kan være ekstra sårbart for barn med særskilt behov.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver stiller visse krav om at planer for barns overgang fra barnehagen til skolen skal være nedfelt i barnehagens årsplan (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 36). Kommunen har visse retningslinjer og kommunen som barnehagemyndighet og skoleeier har et overordnet ansvar for å legge premisset for dette

samarbeidet i overgangen. Retningslinjene er utarbeidet og er etablerte rutiner for samarbeid mellom barnehage og skole. Disse er som regel på kommunenivå, men det blir som oftest etablert mer detaljerte retningslinjer. Så for å sikre kvalitet, må de ansatte i barnehagen eller skolen ta tak i konsekvensene for praksisen og følge dem opp. Så da skal man ta ulike vurderinger og eventuelle påfølgende justeringer eller mer omfattende endringer (Moen & Svendsen, 2020, s. 110-111).

I vår forskning har respondentene gjentatte ganger spesifisert at god informasjonsflyt er en av de viktigste faktorene for å kunne tilrettelegge en god overgang, og at informasjonen er på plass i god tid setter også stort preg på hvorvidt overganger blir vellykket. Eksempelvis har vi fått respons fra informanten, herunder SL2, hvor overganger har blitt vanskelig å gjennomføre da informasjonen ikke har vært tilstrekkelig nok. Som vi også har nevnt i teoridelen er dette noe Moen & Svendsen (2020) også belyser som er veldig avgjørende med tanke på hva som er best for barna, at overgangen er preget av god sammenheng mellom barnehagen og skolen. Hvorfor er god tid en så viktig faktor? I tilfeller hvor barn har veldig omfattende særskilte behov, eksempelvis funksjonsnedsettelse, kan dette kreve at skolen gjennomfører ombygging eller fysiske justeringer som ramper eller heis, dette ligger i grunnlag til hvorfor Moen & Svendsen (2020, s.111) mener at samarbeid og informasjonsutveksling i noen tilfeller burde starte allerede tre til fire år før overgangen til skolen skal ta plass.

5.2 Samarbeid i overgangen fra barnehage til skole

Samarbeidet på tvers av instanser, hjemmet, barnehagen og skolen er uunnværlig for å sikre en god overgang. Glaser (2023, s. 22) nevner det er avgjørende å ha et tett samarbeid med foreldrene som et av de mest sentrale punktene. Som nevnt i teoridelen har Hogsnes & Moser (2014, s. 4) nevnt om kommunikasjonsmessig kontinuitet. Det har en stor betydning for at de ulike partene har og utveksler sine kunnskap til hverandre, og dette blir beskrevet som en dialog mellom den pedagogiske lederen, førskolelærere, SFO-leder, foreldre, ulike instanser og ikke minst dialogen med barna. Når vi ser på de ulike intervjuene vi har hatt blir det ofte nevnt hvor avgjørende foreldresamarbeidet er. Foreldrene må være trygge på de ansatte for å få til en fin overgang fra barnehagen til skolen slik at dette ikke vil gå utover barnets trivsel.

Hvor tidlig burde man starte en overgang? Samarbeidet mellom barnehagen og skolen, kan starte allerede tre til fire år dersom skoletilbudet skal være tilstrekkelig tilrettelagt når barnet begynner (Moen & Svendsen, 2020, s.111). Slik vi har oppfattet det i våre intervjuer er

samarbeidet veldig avhengig av kommunen og skolens økonomiske tilstand og ressurser. Noe som SL1 nevner, fra intervjuet, er at deres samarbeid ofte kan starte 2 år før skolestart og om det er behov for det kan en pedagog fra barnehagen få permisjon fra barnehagen for å følge opp et barn på skolen.

En felles benevning som vi har sett i alle intervjuene er at for å kunne få til en god og trygg overgang for barnet er det essensielt at samarbeidet fungerer bra fra alle parter. Dette innebærer ikke bare skole og barnehage, men også samarbeidet med foreldre og eksterne instanser. At samarbeidet mellom barnehagen og foreldrene fungerer godt er noe som også er et krav rammeplanen stiller til barnehagen. Barnehagen skal ivareta foreldrenes rett til medvirkning og arbeide i nært samarbeid og forståelse med foreldrene, jf. barnehageloven § 1 og § 4. (Kunnskapsdepartementet, 2017)

Scheving & Egeberg (2015) skriver i sin artikkel at det er foreldrene som kjenner barnet sitt best. Som informanten BL1 sier i sitt intervju at foreldrene ikke alltid har rett, og at man må av og til stole på magefølelsen sin. Av og til kan foreldresamarbeidet ikke gå som man ønsker eller som planlagt. Vi har forstått at foreldresamarbeidet og samarbeidet mellom de ulike instansene kan være tøft for noen foreldre som mener at barnet deres ikke trenger tilrettelegging. Dette kan også gjelde samarbeidet mellom barnehagen og skolen, og da kan det være tøft for et barn med særskilt behov og starte på skolen. SL2 nevner i sitt intervju at foreldrene kan komme for seint med papirene til et barn med særskilt behov, og dette medfører at det kan ta lengre tid for barnet og få hjelp av ulike instanser og lærere. Her bør barnehagen og foreldrene si ifra i god tid til skolen.

5.3 Trengs det mer kunnskap og veiledning om barn med særskilt behov?

I 2011 ble det startet et prosjekt i regi av Kunnskapsdepartementet. Prosjektet fikk navnet "GLØD-prosjektet" og formålet var at prosjektet skulle utforme en helhetlig kompetansestrategi for barnehagene og var et samarbeid mellom flere kommuner. Prosjektet ble pågått fra 2011 til 2020 og var et nettverk for å beholde og videreutvikle kompetansen til de ansatte i barnehagen. Kompetansekartleggingen i barnehagene avdekket et stort behov for mer kunnskap om barn med særskilte behov (Lundestad, 2018) Dette er et rop om hjelp. Rammeplanen for barnehagen bygger på FNs barnekonvensjon og alle stater som har sluttet seg til den må derfor følge det som står i den. Dermed bør alle ansatte i barnehagen kjenne til rettighetene i barnekonvensjonen. Barns rettigheter legger barnets beste til grunn. Dette er et grunnleggende prinsipp som alle ansatte skal jobbe etter (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Dermed mener vi at det er viktig at barnehagelærere, spesielt, er i stand til å klare og

fremme et godt pedagogisk tilbud. Det vil si at problemer løses tidlig eller forebygges. Det er nødvendig at barna med særskilt behov får et godt tilbud hvor yrkesutøvere og profesjonsutøvere har gode ferdigheter i tverrfaglig samarbeid.

Hvis vi tar utgangspunkt i utdanningen som barnehagelærer kan enkelte argumentere mot at studentenes kompetanse omfatter både kartlegging, planlegging, gjennomføring og vurdering av tiltak og aktiviteter som er nedfestet i læringsutbyttene man får av endt studie. Dette er et godt poeng, men dette har ikke fungert i praksis på barnehagelærerutdanningen. Etter vår egen erfaring, og i samtaler med medstudenter, viser det seg at det kreves mer undervisning om barn med særskilte behov. Kun en eneste forelesning om barn med særskilt behov, er ikke bra nok etter vår mening.

Et annet argument er at det er mulig å få støtte eller veiledning fra spesialpedagoger eller støttepedagoger. Pedagogene kommer på skolen eller i barnehagen og kan veilede barnehagelærere, lærere og andre ansatte om hvordan de skal tilrettelegge og planlegge ulike tiltak for barn med særskilte behov. Kunnskapsdepartementet har også utarbeidet en veileder som heter "Fra eldst til yngst" (Kunnskapsdepartementet, 2008). I veilederen står det at en god sammenheng mellom barnehage og skole er vesentlig for å ivareta barnets behov for trygghet i en overgangsprosess. Det vil si at "barnets beste", uansett særskilt behov, skal alltid være i fokus uansett hvilke tiltak som blir satt i gang. I veilederen fra Kunnskapsdepartementet står det at det beste er om barnehagen, sammen med foreldrene, formidler barnets sterke sider og generelle funksjonsnivå til skolen (Kunnskapsdepartementet, 2008). Problemet med dette argumentet var at informantene våre ikke var kjent med denne veilederen før intervjuene. Som vil si at det sikkert er svært få som forholder seg til den, og dermed er kanskje kunnskapen til fagpersonene i barnehagen og skolen ekstra minimal.

Hvis vi også tar utgangspunkt i Peter Senge sin teori om at barnehagen skal være en lærende organisasjon, er det vesentlig at personalet vet hvordan de skal imøtekomme barnets behov og tilrettelegging. Barnehagelærere og fagpersoner i skolen trenger en kompetanse til å kunne skrive en IOP (individuell opplæringsplan), for eksempel. Målet med IOP er at barnet skal få et tilpasset og likeverdig opplæringstilbud (Mørland, 2020, s. 93)

Hvordan er kompetansebehovet i dag?

I samfunnet og til alle tider vil det finnes barn av ulike grunner som har behov for tilrettelagt hjelp for å kunne tilegne seg kunnskap og ferdigheter. Som vil si hjelp til å kunne utvikle seg på best mulig måte. Men, hvem disse barna er og hva slags hjelp de har behov for, opplever vi at det ikke finnes noe fasitsvar på. Som andre barn er de unike individer og er like mye verd i samfunnet som alle andre. Dermed synes vi at det er vanskelig i både barnehagen

og skolen å lage absolutte kriterier som kan brukes til å gjøre en vurdering av hva slags tilrettelagt hjelpetiltak barnet skal ha. Foreldre, offentlige myndigheter og andre fagfolk kan ha forskjellige oppfatninger om hvilke kriterier som skal ligge til grunn i slike vurderinger om et barn med særskilt behov. Alle informantene våre fortalte også at i deres barnehage og skole er det fortsatt behov for mer kunnskap om barn med særskilt behov, men samtidig er det viktig å påpeke at det er opp til hvert enkelt hvorvidt man holder seg oppdatert på forskningen om temaet.

6.0 Avslutning

For å belyse problemstillingen vår “Hvordan tilrettelegger barnehagen og skolen en god overgang for barn med særskilt behov?”, har vi intervjuet fire fagpersoner med ulik utdanningsbakgrunn. Under oppgaven har vi gjennom kvalitativt intervju belyst hvordan ulike skoler og barnehager på likt og ulikt vis arbeider for å gjennomføre en overgang mellom barnehage og skole for barn med særskilte behov.

Alle fire informantene var enige om minst én ting: Tverrfaglig samarbeid og foreldresamarbeid er avgjørende for å kunne tilrettelegge en god overgang ut ifra barnets behov.

Etter å ha behandlet all data og analysert dem, har vi kommet frem til fem hovedfunn som er av betydning for hvordan man tilrettelegger overgangen til skolen for barn med særskilt behov. Hovedfunnene er:

1. Hvordan de definerer barn med særskilt behov
2. Hvordan ansatte i barnehagen tilrettelegger en god overgang
3. Hvilke tiltak skolen gjør i overgangsprosessen
4. Samarbeidet med instanser
5. Foreldresamarbeid.

Gjennomgående for flere av faktorene er betydningen av kontinuitet, trygghet og opplevelse av sammenheng. Samt skape en trygg og nær voksen-barn relasjon. Når barnehage og skole skal tilrettelegge en god overgang for barn med særskilt behov, er en god informasjonsflyt helt sentralt i overgangsprosessen. Andre faktorer som spiller en rolle i en overgang til skolen er ressurser fra den enkelte kommune og retningslinjene fra kommunen som barnehagen og skolen må forholde seg til.

Samarbeid mellom barnehage og skole, “barnets beste”, foreldresamarbeid, samarbeid med instanser er faktorer av betydning for overgang som gjelder barn med særskilt behov. Dette blir støttet opp i diverse styringsdokumenter, forskning, lovverk og teori. Det er et samfunnsaktuelt tema, da det er lovfestet at barnehage skal samarbeide med skolen. Dette blir også tydeliggjort iblant annet Kunnskapsdepartementets veileder “Fra eldst til yngst” (Kunnskapsdepartementet, 2008).

For å kunne belyse problemstillingen vår fra et annet perspektiv, så kunne vi ha analysert dokumenter fra kommunene ytterligere, knyttet til rutiner for overgangen til skolen. Da kunne vi ha sammenlignet krav som stilles og satt det opp mot hvordan det lar seg gjennomføre i praksis.

I videre forskning ville det vært interessant med et barneperspektiv på problemstillingen. Kunne hatt intervju med barna, både formelt og uformelt. En viktig motivasjon for dette er at et slikt perspektiv gir barn muligheten til å være aktører for deres eget liv, og de har rett til medvirkning, også i en slik omfattende overgangsprosess.

Avslutningsvis er det viktig for alle involverte parter å skape en felles forståelse av prosessen og de fem hovedfunnene nevnt ovenfor slik at overgangen blir gjennomført på best mulig måte. Gitt våre funn om alle parters involvering og ulik praktisering i overgangen, tenker vi at utvikling av kompetansen og kvaliteten rundt området er essensielt for å sikre gode overganger i fremtidig perspektiv.

7.0 Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, O. S. (2019) *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (4. utg.). Gyldendal Norsk Forlag.

Drugli, M. B. (2017). *Liten i barnehagen* (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.

Festøy, A. R., Berg, K., Sæteren, A. L., Moen, T. & Åmot, I. (2024). Overgang barnehage skole for barn med særskilte behov- en systematisk litteraturgjennomgang fra perioden 2015-2021. *Utdanningsforskning*.

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2024/overgang-barnehageskole-for-barn-med-sarskilte-behov--en-systematisk-litteraturgjennomgang-fra-perioden-20152021/>

Forskningsetikkloven. (2019) *Generelle forskningsetiske retningslinjer*

Forskningsetikk. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/generelle/>

Glaser, V. (2023). *Foreldresamarbeid: barnehagen i et mangfoldig samfunn*. (3. utgave) Universitetsforlaget.

Gunnestad, A. (2019). *Didaktikk for barnehagelærere: En innføring*. (2. utg.) Universitetsforlaget.

Hogsnes, H. D. (2019) *Barns overganger fra barnehage til skole og skolefritidsordning*. Fagbokforlaget.

Hogsnes, H. D. & Moser, T. (2014). Forståelser av gode overganger og opplevelse av sammenheng mellom barnehage, skole og fritidsordning. *Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning*, 2014/7 (6), 1-24.

https://nordiskbarnehageforskning.no/index.php/nbf/article/view/92/92?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR0umTScto96iha54FdDfvbi9Zqo3YF5GJqasGPjxLq8VvV14EDQmUr6ZBo_aem_AWanUkduFpS5TLvoI1wzTbKfWbtZD6pGV4dQnJZxU-wRhJ0j0-3yV1Na5XckcRKsrU45NbIm8O5jJ5u0EeQqM7j-

Høgheim, S. (2020). *Masteroppgaven i GLU*. Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2008). *Fra eldst til yngst. Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole*. Kunnskapdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/veileder/f-4248-fra-eldst-til-yngst.pdf>

Kunnskapsdepartementet (2012) *Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning*. (FOR-2012-06-04-475) Lovdata. <https://lovdata.no/LTI/forskrift/2012-06-04-475>

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir: [Rammeplan for barnehagen \(udir.no\)](https://www.udir.no/rammeplan-for-barnehagen)

Larsen, A. K. (2017) *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. (2. utg.) Fagbokforlaget.

Leseth, A. B, & Tellmann, S. M., (2021) *Hvordan lese kvalitativ forskning* (2. utg.) Cappelen Damm akademisk.

Lundestad, M. (2018). Etterutdanning av barnehagelærere er en suksess. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel/etterutdanning-av-barnehagelaerere-er-en-suksess/119120>

Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4. utg.) Universitetsforlaget.

Moen, K, H. & Svendsen, A. (2020). Det offentlige hjelpeapparatets organisering, oppgaver og saksbehandling. Sjøvik, P. (Red.), *En barnehage for alle - Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (101-123). Universitetsforlaget. (3. Utg.).

Mørland, B. (2020) Barnehagen- en del av det profesjonelle støtte- og hjelpeapparatet. Sjøvik, P. (Red.), *En barnehage for alle - Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (81-100). Universitetsforlaget. (3. Utg.).

Scheving, F. & Egeberg, E. (2015) Overgang og skolestart for barn med spesialpedagogiske behov. *Utdanningsforskning*.

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2015/overgang-og-skolestart-for-barn-med-spesialpedagogiske-behov/>

Sjøvik, P. (2020). Funksjonsnedsettelse hos barn i førskolealderen. Sjøvik, P. (Red.), *En barnehage for alle- Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (145-170). Universitetsforlaget. (3. Utg.).

Wadel, C. C., & Knaben Å. D. (2022) Utvikling av barnehagen som lærende organisasjon: Teoretiske perspektiver. I Alvestad, M. & Jernes, M. (Red.), *Barnehageutvikling* (S. 15-32). Universitetsforlaget. <https://lovdata.no/forskrift/2012-06-04-475>

8.0 Vedlegg

8.1 Intervjuguide

Intervjuguide

Skole/Barnehage

- Kan du fortelle mer om din utdanningsbakgrunn og arbeidserfaring?
- Hvor mye erfaring har du med å ha ansvar for barna i en overgang mellom barnehage og skole?
- Kan du fortelle om hvordan deres overgangsprosess er? Fra barnehage til skole?
- Hvordan vil du definere “barn med særskilte behov”?
- Hvordan samarbeider dere med skole/barnehagen med barn som har særskilt behov?
- Hva mener du barn med særskilt behov trenger for å oppleve en god overgang til skolen?
- Hvilke tiltak gjør dere for barn med særskilt behov i overgangen fra barnehage til skole?
- Veilederen “Fra eldst til yngst” påpeker at arbeidet med overgangen skal foregå i nært samarbeid med hjemmet. Hvordan er samarbeidet med foreldre i deres barnehage/skole i en slik overgang?
- Hvordan synes dere samarbeidet med PPT/BPU er? Eller andre instanser?
- Hvordan er veiledning for personalet deres med tanke på barn som har særskilt behov?
- Synes du at det er et behov for mer kunnskap og kompetanse om barn med spesialpedagogiske behov, i overgangen mellom de pedagogiske institusjonene? I så fall utdyp på hvorfor det trengs mer kunnskap og kompetanse.

Avslutningsvis

- Hvis du skulle trekke ut tre ting som du mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?
- Er det noe mer du vil si eller legge til?
- Kan vi kontakte deg igjen hvis det blir aktuelt?

8.2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Informasjon om forskningsprosjektet

“En god start for barn med særskilt behov “

Vi vil takke deg for at du har takket ja til å være respondent for vårt forskningsprosjekt. Vi går tredje året på barnehagelærerutdanningen ved Høgskulen på Vestlandet, og er nå i gang med vår bacheloroppgave for temaet “Overgangen mellom barnehage og skole”.

Forskningsprosjektet har som formål å undersøke hvordan man kan tilrettelegge en god overgang fra barnehage til skole for barn med særskilte behov. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

De aktuelle lovverkene og styringsdokumentene som Rammeplanen for barnehage, Læreplanverket og Veilederen “Fra eldst til yngst” påpeker hvor viktig samarbeidet mellom barnehage og skolen er for overgangen fra barnehage til skole. Ansvaret for overgangen ligger hos skoleeier og barnehageeier.

Overgang fra barnehage til skole representerer gjennomgripende endringer i barns liv. I skolen møter barna et nytt fysisk miljø, ofte ukjente voksne og også andre barn de ikke kjenner fra tidligere. Skolen representerer en kontekst hvor de møter andre krav og forventninger enn de tidligere har erfart i barnehagen.

De fleste barn opplever sannsynligvis overgangen barnehage - skole som spennende og er fylt av forventninger. For andre kan den også føre med seg et kritisk punkt i deres liv. Ikke minst kan dette gjelde for barn med særskilte behov. Det kan dreie seg om språkrelaterte vansker, bekymringsfulle atferds uttrykk. Eller også kognitive ferdigheter, syns og/eller hørselshemminger. Dette danner utgangspunktet for vår bacheloroppgave med følgende problemstilling:

Hvordan tilrettelegger barnehagen og skolen en god overgang for barn med særskilte behov?

Denne problemstillingen vil vi besvare gjennom en kvalitativ studie, hvor vi ønsker å få innblikk i barnehagen og skolen sitt perspektiv og opplevelser for det aktuelle temaet. For å få

Med vennlig hilsen

[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]

Studenter

Aihua Hu

Veileder

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at det gjøres lydopptak av intervjuet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. mai 2024.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har personverntjenestene ved Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å be om innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Vi vil gi deg en begrunnelse hvis vi mener at du ikke kan identifiseres, eller at rettighetene ikke kan utøves.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ca. 31. mai 2024. Da vil alt av personvern og andre opplysninger bli slettet fra materiell hvor opplysningene blir beholdt.